

Đề tài luận án tiến sĩ : ‘ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ RỦI RO HÀNG HÓA TẠI CẢNG BIỂN
CỦA TP. HỒ CHÍ MINH ‘.

TÁC GIẢ: TS.ĐỖ HỮU VINH

TÓM TẮT LUẬN ÁN

Cảng biển là một mắt xích quan trọng trong chuỗi cung ứng toàn cầu, nơi diễn ra các hoạt động giao nhận, bốc dỡ và lưu chuyển hàng hóa giữa các phương thức vận tải. Tuy nhiên, trong quá trình khai thác, cảng biển cũng đối mặt với nhiều loại rủi ro phát sinh từ yếu tố tự nhiên, kỹ thuật, tổ chức và con người. Những rủi ro này, nếu không được kiểm soát hiệu quả, có thể gây thiệt hại lớn về tài sản, uy tín và làm gián đoạn toàn bộ chuỗi logistics. Các nghiên cứu trước đây đã chỉ ra rằng việc không quản lý chặt chẽ các rủi ro trong cảng biển có thể dẫn đến tổn thất đáng kể về vật chất và tài chính, đồng thời ảnh hưởng đến hiệu quả hoạt động và sự phát triển bền vững của cảng.

Xuất phát từ thực tiễn đó, luận án tiến sĩ này được thực hiện nhằm nhận diện, phân loại và phân tích các loại rủi ro thường gặp trong hoạt động quản lý hàng hóa tại cảng biển; từ đó đề xuất các giải pháp quản lý rủi ro khả thi và phù hợp với điều kiện thực tiễn tại Việt Nam. Luận án đồng thời tiếp cận các mô hình lý thuyết hiện đại như CORIMAS, quản lý rủi ro chuỗi cung ứng (SCRM), quản lý rủi ro tích hợp (IRM)... và ứng dụng bản thể học để xây dựng ngôn ngữ chung trong quản lý rủi ro hợp tác. Đặc biệt, luận án này tập trung vào việc áp dụng các công cụ khoa học quản trị để phát triển một hệ thống giải pháp đồng bộ, giúp tối ưu hóa quy trình làm việc và giảm thiểu các sự cố rủi ro trong vận hành cảng.

Luận án được triển khai theo cấu trúc 5 chương, kết hợp giữa cơ sở lý luận và khảo sát thực tiễn, làm nền tảng cho việc xây dựng bộ giải pháp toàn diện về quản lý rủi ro hàng hóa tại cảng biển. Dưới đây là tóm tắt nội dung của 5 chương trong luận án:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực tiễn về quản lý rủi ro hàng hóa tại cảng biển
Chương này cung cấp nền tảng lý thuyết và tổng quan về các yếu tố ảnh hưởng đến quản lý rủi ro tại cảng biển. Đồng thời, giới thiệu mô hình CORIMAS và các mô hình quản lý rủi ro hiện đại

trong logistics và cảng biển. Từ đó, luận án xây dựng cơ sở lý thuyết vững chắc cho việc quản lý rủi ro hợp tác trong ngành vận tải cảng.

Chương 2: Thực trạng rủi ro trong nghiệp vụ chứng từ hàng hóa tại cảng biển
Chương này phân tích các rủi ro thường gặp trong quá trình xử lý chứng từ, bao gồm chứng từ nhập – xuất, bảo quản hàng hóa, thủ tục hải quan và kế toán kho hàng. Thực trạng tại các cảng biển lớn tại Việt Nam cũng được khảo sát để làm rõ các vấn đề cụ thể và mức độ tác động của từng loại rủi ro.

Chương 3: Rủi ro tổn thất hàng hóa trên tàu và trong quá trình dỡ hàng
Chương này nghiên cứu các loại rủi ro vật lý tác động đến hàng hóa trong quá trình vận chuyển, xếp dỡ tại cảng, bao gồm các vấn đề như tổn thất về nhiệt độ, thông gió, trộn hàng, bụi bẩn, gỉ sét, hư hỏng cơ học, và rủi ro do hành vi phá hoại hoặc mất cắp. Chương này cũng đưa ra các quy trình kiểm tra, giám sát và giải quyết khi có sự cố xảy ra.

Chương 4: Rủi ro liên quan đến hàng container tại cảng biển
Tập trung vào việc phân tích các loại rủi ro đặc thù liên quan đến vận hành container, bao gồm các vấn đề như mất mát, hư hỏng, sai sót trong kiểm đếm và giao nhận container. Chương này cũng đánh giá mức độ ảnh hưởng của rủi ro đối với các hoạt động vận tải đường biển và đưa ra các phương án kiểm soát phù hợp.

Chương 5: Đề xuất giải pháp quản lý rủi ro hàng hóa tại cảng biển
Chương này đề xuất các giải pháp toàn diện để quản lý rủi ro trong các khâu quan trọng của cảng biển như giao nhận hàng hóa, kiểm soát chứng từ, vận hành thiết bị nâng hạ, lưu kho hàng hóa và xử lý các nhóm hàng đặc thù (như hàng nguy hiểm, hàng siêu trường, hàng container). Các giải pháp được đề xuất bao gồm cải tiến quy trình nghiệp vụ, áp dụng công nghệ số, sử dụng các hệ thống phần mềm quản lý, và tổ chức lại hệ thống kho bãi để giảm thiểu rủi ro.

Kết luận

Cuối cùng, luận án tổng kết những kết quả nghiên cứu đạt được, khẳng định những đóng góp lý luận và thực tiễn của nghiên cứu, đồng thời chỉ ra các hạn chế và định hướng nghiên cứu trong tương lai.

Với những giải pháp quản lý rủi ro được đề xuất trong luận án, hy vọng rằng nghiên cứu này sẽ góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động tại các cảng biển Việt Nam, giúp giảm thiểu rủi ro và nâng cao năng lực cạnh tranh trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế.

Từ khóa: cảng biển, quản lý rủi ro, hàng hóa, logistics, chứng từ, container, CORIMAS, ontology

1. MỤC TIÊU NGHIÊN CỨU

Mục tiêu tổng quát:

Đề tài nhằm nghiên cứu và đánh giá các rủi ro phát sinh trong quá trình quản lý hàng hóa tại cảng biển, từ đó đề xuất hệ thống giải pháp quản lý rủi ro phù hợp nhằm nâng cao hiệu quả khai thác, đảm bảo an toàn hàng hóa và tối ưu hóa vận hành cảng.

Mục tiêu cụ thể:

- Hệ thống hóa cơ sở lý luận và mô hình hiện đại về quản lý rủi ro trong logistics và cảng biển.
- Phân tích thực trạng rủi ro trong các khâu quản lý hàng hóa: chứng từ, tổn thất vật lý, container,... tại các cảng Việt Nam.
- Đánh giá mức độ tác động và nguyên nhân chính gây rủi ro trong từng loại hàng hóa và bộ phận chức năng.
- Đề xuất các giải pháp quản lý rủi ro theo hướng tích hợp công nghệ, quy trình và tổ chức, có thể triển khai thực tế tại các cảng biển Việt Nam.

✓2. CÂU HỎI NGHIÊN CỨU

- Các loại rủi ro phổ biến trong quá trình quản lý hàng hóa tại cảng biển là gì?
- Những nguyên nhân chính dẫn đến rủi ro trong hoạt động chứng từ, lưu kho, giao nhận và xử lý hàng hóa là gì?
- Các mô hình, công cụ quản lý rủi ro hiện có phù hợp với điều kiện vận hành cảng Việt Nam đến đâu?
- Cách tiếp cận bản thể học và mô hình CORIMAS có thể hỗ trợ thiết lập ngôn ngữ chung và quy trình hợp tác trong quản lý rủi ro không?
- Giải pháp nào có thể giảm thiểu rủi ro hiệu quả cho từng nhóm hàng cụ thể và bộ phận chức năng tại cảng?
- Làm thế nào để ứng dụng công nghệ số (số hóa, tự động hóa, IoT...) trong việc giám sát và kiểm soát rủi ro?

✓3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp định tính (qualitative methods):

- Phân tích tài liệu: Tổng hợp và đánh giá lý thuyết, mô hình, khái niệm từ các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước về quản lý rủi ro cảng biển.
- Phỏng vấn chuyên gia: Thực hiện phỏng vấn sâu với các cán bộ quản lý cảng, doanh nghiệp logistics, nhân viên giao nhận... để làm rõ thực trạng và nguyên nhân rủi ro.

Phương pháp định lượng (quantitative methods):

- Khảo sát thực tế: Thiết kế bảng hỏi gửi đến cán bộ các cảng biển lớn (VD: Hải Phòng, Cát Lái, Cái Mép...) để thu thập dữ liệu về rủi ro theo từng khâu.
- Thống kê mô tả và phân tích định lượng: Phân tích dữ liệu bằng phần mềm SPSS/Stata để đo lường mức độ phổ biến, tần suất và mức độ tác động của các rủi ro.
- So sánh mô hình: Đối chiếu tính hiệu quả và khả năng ứng dụng của các mô hình SCRM, IRM, CORIMAS,...

Phương pháp mô hình hóa và đề xuất giải pháp:

- Dựa trên kết quả khảo sát và mô hình lý thuyết, xây dựng khung giải pháp phù hợp với điều kiện vận hành tại các cảng Việt Nam.
- Sử dụng kỹ thuật phân tích SWOT và logic tiếp cận hệ thống (system thinking) trong đề xuất giải pháp.

✓4. TÓM TẮT NỘI DUNG CÁC CHƯƠNG

Chương 1 – Cơ sở lý luận và thực tiễn:

Hệ thống hóa các khái niệm, mô hình và lý thuyết liên quan đến quản lý rủi ro trong lĩnh vực logistics và cảng biển; phân tích mô hình CORIMAS và các mô hình quản trị tiên tiến để xây dựng nền tảng lý thuyết vững chắc cho nghiên cứu.

Chương 2 – Thực trạng rủi ro chứng từ tại cảng:

Phân tích chi tiết các rủi ro phát sinh từ khâu chứng từ (hải quan, nhập xuất, lưu kho, kế toán...) và đánh giá hậu quả tiềm ẩn đến hiệu quả quản lý cảng.

Chương 3 – Rủi ro tổn thất hàng hóa trên tàu:

Mô tả và đánh giá các loại rủi ro vật lý tác động đến hàng hóa trong quá trình vận chuyển đường biển, xếp dỡ và tiếp nhận tại cảng.

Chương 4 – Rủi ro hàng container:

Tập trung vào đặc thù rủi ro khi xử lý container, sử dụng dữ liệu thống kê của quốc tế để đối chiếu với thực trạng Việt Nam.

Chương 5 – Đề xuất giải pháp:

Đề xuất hệ thống giải pháp khả thi cho từng nhóm rủi ro và nhóm hàng cụ thể tại cảng; kết hợp yếu tố công nghệ, tổ chức và quy trình quản lý.

Kết luận:

Tổng hợp kết quả nghiên cứu, đóng góp khoa học và thực tiễn, hạn chế của đề tài và hướng nghiên cứu tiếp theo.

CHƯƠNG 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ QUẢN LÝ RỦI RO HÀNG HÓA TẠI CẢNG BIỂN

- 1.1. Tổng quan về hoạt động khai thác và vận hành cảng biển trong chuỗi cung ứng quốc tế
- 1.2. Khái niệm và phân loại rủi ro trong logistics và vận tải cảng biển
- 1.3. Các yếu tố rủi ro tác động đến hoạt động khai thác cảng
- 1.4. Mô hình CORIMAS và ứng dụng trong quản lý rủi ro tại cảng biển
- 1.5. Ứng dụng bản thể học (ontology) trong xây dựng ngôn ngữ chung về quản lý rủi ro hợp tác
- 1.6. Các phương pháp tiếp cận hiện đại trong quản lý rủi ro hàng hóa tại cảng biển
- 1.7. Tổng quan các mô hình quản lý rủi ro đã được nghiên cứu:
 - Mô hình quản lý rủi ro chuỗi cung ứng (Supply Chain Risk Management - SCRM)
 - Mô hình tác động tương quan (Correlation-Based Risk Management)
 - Mô hình dựa trên ra quyết định (Decision-Based Risk Management)
 - Mô hình quản lý rủi ro tích hợp (Integrated Risk Management - IRM)
 - Mô hình mô phỏng rủi ro (Risk Simulation Models)

Tóm tắt chương 1: Tập trung hệ thống hóa các cơ sở lý luận, mô hình và khái niệm nền tảng, làm cơ sở lý thuyết cho các chương sau.

CHƯƠNG 2. PHÂN TÍCH THỰC TRẠNG RỦI RO TRONG NGHIỆP VỤ CHỨNG TỪ TẠI CẢNG BIỂN

- 2.1. Rủi ro trong quy trình chứng từ nhập – xuất – bảo quản hàng hóa
- 2.2. Rủi ro trong nghiệp vụ kế toán và quản lý kho hàng
- 2.3. Rủi ro liên quan đến thủ tục và chứng từ hải quan
- 2.4. Đánh giá mức độ tác động và nguyên nhân rủi ro từ chứng từ
- 2.5. Thực tiễn kiểm soát rủi ro chứng từ tại một số cảng tiêu biểu tại Việt Nam và quốc tế

Tóm tắt chương 2: Chương này làm rõ những vấn đề thực tiễn về rủi ro nghiệp vụ chứng từ, vốn là mắt xích dễ gây ra tổn thất gián tiếp hoặc trì trệ trong khai thác cảng.

CHƯƠNG 3. PHÂN TÍCH RỦI RO TỔN THẤT HÀNG HÓA TRÊN TÀU VÀ TRONG QUÁ TRÌNH DỠ HÀNG

- 3.1. Các loại rủi ro phổ biến gây tổn thất vật lý cho hàng hóa:
 - Trầy xước, nhiệt độ, thông gió, trộn hàng, bụi bẩn, gỉ sét, hàng ướt,...

- Mất cắp, hư hỏng cơ học, lửa cháy, sâu bọ, động vật phá hoại,...
- 3.2. Vấn đề kiểm đếm, biên bản thuyền phó, vận đơn và nghiệp vụ tiếp nhận hàng hóa
- 3.3. Phân tích các quy định hiện hành và quy trình xử lý rủi ro tổn thất hàng
- 3.4. Đánh giá thực trạng khiếu nại và bồi thường tổn thất hàng hóa tại cảng
- 3.5. Phân tích các sai sót phổ biến trong kế hoạch xếp dỡ và giao nhận hàng

Tóm tắt chương 3: Chương này mô tả chi tiết các rủi ro vật lý xảy ra trong khâu vận chuyển – dỡ hàng và các điểm yếu trong quản lý giao nhận tại tàu – cảng.

CHƯƠNG 4. PHÂN TÍCH RỦI RO TRONG VẬN HÀNH HÀNG CONTAINER TẠI CẢNG BIỂN

- 4.1. Đặc điểm kỹ thuật và vận hành container – các rủi ro đặc thù
- 4.2. Phân tích dữ liệu thống kê rủi ro container của nghiên cứu sinh tại Đài Loan
- 4.3. Phân tích dữ liệu thống kê rủi ro container của nghiên cứu sinh tại Anh Quốc
- 4.4. Đánh giá nguyên nhân rủi ro phổ biến đối với hàng container tại cảng Việt Nam
- 4.5. Mức độ ảnh hưởng của rủi ro container đến hiệu quả logistics và tài chính

Tóm tắt chương 4: Tập trung vào rủi ro riêng biệt của container – một phương thức vận chuyển chiếm tỷ trọng cao và có nhiều vấn đề về kiểm soát chất lượng và lưu kho.

CHƯƠNG 5. ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP QUẢN LÝ RỦI RO HÀNG HÓA TẠI CẢNG BIỂN

- 5.1. Giải pháp quản lý rủi ro theo chuỗi quy trình logistics tại cảng
 - Giao nhận đầu cần
 - Bộ phận kế toán tàu
 - Nhóm thiết bị nâng hạ (cần trục)
- 5.2. Giải pháp theo nhóm hàng hóa:
 - Hàng siêu trường, siêu trọng
 - Hàng sắt thép
 - Hàng container
 - Hàng nguy hiểm
- 5.3. Giải pháp tổ chức lại bộ phận kho bãi và kiểm soát lưu kho
- 5.4. Ứng dụng công nghệ thông tin và tự động hóa trong quản lý rủi ro

5.5. Kiến nghị xây dựng cơ chế phối hợp và ngôn ngữ chung giữa các bên liên quan

5.6. Lộ trình triển khai giải pháp tại các cảng trọng điểm Việt Nam

Tóm tắt chương 5: Đề xuất hệ thống giải pháp toàn diện mang tính khả thi, ứng dụng thực tiễn, đồng thời tích hợp quan điểm quản trị hiện đại.

KẾT LUẬN

- Tóm lược những kết quả nghiên cứu đạt được
- Khẳng định đóng góp lý luận và thực tiễn
- Những hạn chế và hướng nghiên cứu tiếp theo

TÀI LIỆU THAM KHẢO

